

VIDA DEL CONCILI, DIARI CLANDESTÍ EN CATALÀ DELS ANYS 1964-1965

ÀLVAR MADUELL I SANCHO

Un plet històric, encara pendent de la unànime acceptació general dels estudiosos, és determinar quin ha estat el primer diari publicat en català després de la lamentable Guerra Civil iniciada i guanyada per Franco. Com se sap, una de les mesures imposades pel dictador després de la seva victòria, el mateix any 1939, va ser suprimir tota mena de premsa en català. Una qüestió històrica interessant és determinar quina va ser la primera revista o publicació periòdica, però no pas diària, que va estampar-se clandestinament en la nostra llengua. Però una altra qüestió plantejada, semblantment interessant però independent de la primera, és determinar quin va ser el primer diari en català després de la liquidació franquista de la nostra premsa.

S'ha fet un tòpic repetidíssim de domini públic la creença que l'*Avui* ha estat el primer diari en català de la postguerra, i probablement el tòpic pot donar-se per bo si només volem prendre en consideració els diaris que siguin complets i legals, amb totes les autoritzacions i la majoria de seccions que solen tenir els diaris actuals. Però en el sentit històric rigorós i estricte, encara que fos al marge de la legalitat imposada per Madrid, cal reconèixer que *Vida del Concili*, publicació clandestina, gairebé quotidiana i de temàtica especialitzada, va ser en realitat el primer diari comprat i llegit pel públic redactat en la nostra llengua després de l'extinció de tota mena de premsa catalana imposada per Franco. I aquesta conclusió, que no ofèn ningú, sinó que senzillament amplia el panorama de la premsa catalana als ulls de tothom que l'estudiï sense prejudicis ni fanatismes, és el que voldríem justificar en la present comunicació.

1. Què és un diari?

Un diari, segons la definició que en dóna l'última enciclopèdia editada en català, és una «publicació diària o quasi diària que ofereix informacions i opinions sobre política, economia, actes socials, etc.».¹

1. «Diari», *Gran Larousse català*, Barcelona, 1991, vol. 4, p. 1539.

Aquesta definició ens està bé. Sembla prou clara, prou general, acceptable per tothom, i evita la temptació d'establir requisits arbitraris o condicions capricioses. Sobre la base d'aquesta definició, considerada imparcial, suficient i objectiva, fonamentem el present escrit.

A partir d'aquesta, un *diari català* és una publicació de les característiques apuntades, però fet a Catalunya o per catalans, mentre que un *diari en català* és una publicació equiparable però amb la particularitat de ser redactat en idioma català.

Aquest breu preàmbul sobre termes i vocabulari i resulta imprescindible si volem arribar a un acord científic i documentat sobre quin ha estat el primer diari publicat en català a l'Estat espanyol després de la Guerra Civil provocada per Franco. Si no acceptem el contingut d'aquesta definició i intentem imposar-ne una altra que inclogui unes noves exigències o unes especials característiques prèvies, caldrà veure si una coincidència en la nova descripció és possible; i, si la coincidència no és possible, llavors potser quedaria sense fonaments prou sòlids l'intent present de recuperació històrica.

2. Què va ser *Vida del Concili*?

Durant la celebració del Concili Vaticà II, que tantes expectatives havia desvetllat a Catalunya —Jaume Lorés ha observat recentment que «l'Església catalana és de les més desil·lusionades d'Europa, perquè també va ser de les Esglésies que van apostar més fort pel Concili»—,² considerant una colla de cristians inquiets que les informacions que en proporcionava la premsa «espanyola» —de Barcelona i d'uns altres indrets— no era tan densa, imparcial, objectiva i neta de filtres com caldria esperar, van prendre l'original iniciativa d'estampar uns fulls diaris ciclostilats que anessin donant, dia rera dia, notícies fiables sobre el desenvolupament de les sessions i els debats conciliars.

Aquests fulls diaris van començar a publicar-se el 14 de setembre de 1964, quan se celebrava ja l'anomenada «tercera sessió» del concili, i des del número 1 els seus primers redactors havien manifestat, literalment, el propòsit d'oferir als lectors «una informació diària de la vida conciliar».³ Durant aquesta tercera sessió es van estampar 51 números —i normalment cadascun constava d'un es de quantes edicions o tiratges— de *Vida del Concili*, fins al dia 24 de novembre, tots caracteritzats pel color groc del fons del

2. Jaume LORÉS, manifestacions a *Serra d'Or*, 379, juliol-agost 1991, p. 554.

3. ELS REDACTORS, «Presentació», *Vida del Concili*, núm. 1, 14.9.1964, p. 1.

títol i del requadre. Cada número s'enviava per correu als subscriptors i l'empresa que organitzava tota la tasca i se'n responsabilitzava era Hogar del Libro, SA. Redactors d'aquesta primera etapa del diari conciliar català van ser Josep Bigordà, Josep Camps, Joan Llopis, Casimir Martí i Josep M. Tubau.

L'any 1965 es va editar una segona època d'aquest singular diari conciliar, caracteritzada ara pel color blau, que va començar el 14 de juliol i va acabar el 30 de desembre, amb un total de 67 números, a més d'un apèndix de cinc edicions de postconcili, aquestes de color vermell, publicades ja dins l'any 1966 i sense la periodicitat quotidiana. Els redactors d'aquesta segona etapa van ser Josep Bigordà, Àlvar Maduella, Casimir Martí, Josep Totosa, Jaume Traserra i Josep M. Tubau.

Segons informacions fidedignes, la publicació comença amb uns 1.000 exemplars. Molt aviat aquesta xifra es transformà en 1.500. Les subscripcions augmentaren, la tirada anà creixent força de pressa, i durant molt de temps s'estabilitzà en 2.500 exemplars, que s'estampaven en diverses edicions per exigències tècniques del sistema d'impressió. En la darrera sessió del concili la tirada era d'uns 3.500 exemplars, i cap al final s'arribà a superar els 4.000. Del número d'índex final se'n féu una edició de 5.000 exemplars, la cota més enlairada. Xifra que, per correspondre a un diari confeccionat en condicions tan precàries i mètodes tan primitius, constitueix una quasi heroica demostració de força de voluntat.⁴

3. *Vida del Concili* ha estat considerat publicació diària

Que els fulls *Vida del Concili* van ser considerats de seguida una estranya però indiscutible modalitat de premsa diària ho certifica, el mateix any 1965, l'article «*Vida del Concili: un diari (en català)*», publicat per Joaquim Garrut al número de gener de la revista *Correspondència*, amb un títol que tot sol ja és prou eloqüent sobre quin era el pacífic convenciment dels seus lectors.⁵

D'altra banda, el número 67 de *Vida del Concili*, últim de la segona tongada conciliar, corresponent al 30 de desembre de 1965, acabava amb una consideració, «marginal» però absolutament intencionada, que agraïa al Vaticà II haver proporcionat l'ocasió de fer néixer els fulls que el lector

4. Àlvar MADUCELL, «"Vida del Concili", primer diari en català de la postguerra», *Mundo Diario*, 3.4.1976.

5. Hi ha discrepància sobre el títol genuí d'aquest article perquè, mentre que al número 9 de *Correspondència* (gener 1965) consta Joaquim GARRUT, «*Vida del Concili: un diari*», als índexs publicats com a suplement del número 106 (juliol 1972) apareix J. GARRUT, «*Vida del Concili: un diari (en català)*».

tenia a la mà pel fet de ser el «primer diari català des de molt de temps enrera».⁶

Dos testimoniatges publicats a la premsa, una vintena d'anys després dels fets, que certifiquen aquest convenciment podrien ser el d'Albert Manent, que el desembre de 1985 comentava a *La Vanguardia* que «se editó diariamente un boletín informativo en catalán que la censura de Correos entorpecía en su distribución»,⁷ o el d'un protagonista tan directe de l'operació com Josep Bigordà, que l'octubre de 1987 afirmava al *Diari de Barcelona* que «*Vida del Concili* va ser el primer diari català que es va publicar a Catalunya després de la guerra civil».⁸

D'altra banda, dues autoritzades referències enciclopèdiques, i no pas perquè són enciclopèdiques són més precises en els detalls, podrien ser M. García, que l'any 1972 publicava en el pretesament modern diccionari d'història eclesiàstica espanyola del Consejo Superior, en quatre volums, que durant l'època conciliar algunes revistes no van tenir prou èxit, però que «en cambio salieron entonces unas hojas informativas diarias (en total 51 números) con el título de *Vida del Concili*».⁹ No esmenta els números apareguts en la segona tongada. Per un altre costat, l'any 1980, Sebastià Janeras afirmava a la *Gran enciclopèdia catalana* que se n'havien publicat 73 números, oblidant els 51 de la primera tongada:

L'altra publicació periòdica d'informació del desenvolupament de les sessions conciliars fou *Vida del Concili*, fullet ciclostilat editat per Hogar del Libro i a cura de J. Llopis, J. Camps, J. M. Tubau, etc. N'aparegueren 73 números, des del setembre de 1964 a l'abril de 1966.¹⁰

Parlant amb exactitud, sembla que podem concloure, amb prou coneixement de causa, que *Vida del Concili*, encara que «sortia uns cinc dies cada setmana»,¹¹ com avui encara fan alguns diaris de temàtica especialitzada, i no ben bé els sis que llavors eren habituals, va ser considerat des del principi una publicació quotidiana, un diari.

6. «Finalment, caldrà agrair al Vaticà II l'oportunitat dels presents fulls de "Vida del Concili", primer diari en català des de molt de temps enrera»; Àlvar MADUELL, «La quarta etapa conciliar», *Vida del Concili*, núm. 67, 30.12.1965, full 3.

7. Albert MANENT, «La repercusión política, social y cultural», *La Vanguardia*, 7.12.1985.

8. Josep BIGORDÀ, «La primera publicació diària en català», *Diari de Barcelona*, 12.10.1987.

9. M. GARCÍA, «Concilio Vaticano II», *Diccionario de historia eclesiástica de España*, Madrid, 1972, I, p. 528.

10. Sebastià JANERAS, «Concili II del Vaticà», *Gran enciclopèdia catalana*, Barcelona, 1980, vol. 15, p. 301.

11. Àlvar MADUELL, «"Vida del Concili", primer...».

4. Preferències per a atribuir la prioritat històrica a l'*Avui*

S'ha transformat en tòpic de pacífic domini públic l'afirmació que el primer diari en català que s'ha publicat a Catalunya després de la Guerra Civil de Franco ha estat l'*Avui*. Són innumbrables i rotundes les referències que es podrien adduir en aquest sentit aparegudes a diaris i revistes. També a obres de saviesa col·lectiva, com pretenen ser les enciclopèdies, escrites amb voluntat de perdurar i no pas de ser efímeres com la premsa, hi consta igualment arrelat el mateix tòpic. *Vida del Concili*, per exemple, no va tenir cap entrada pròpia a la primera edició de la *Gran enciclopèdia catalana*, ni consta en altres llibres o repertoris que intenten fer la història de la premsa catalana del període, talment com si un fenomen tan singular, per claudestinitat, finançament i difusió, no hagués existit mai o hagués de ser perpètuament discriminat per unes raons estranyes d'objectivitat molt prima.

Esmentem, com a primer exemple, el ja mencionat *Gran Larousse català* quan afirma: «*Avui*, diari català fundat a Barcelona el 1976, el primer en llengua catalana des de l'acabament de la Guerra Civil (1939).»¹²

Per la seva banda, la *Gran enciclopèdia catalana* ja havia escrit de l'*Avui*: «Primer diari en català aparegut des de la fi de la guerra civil, exceptuant *Poble Andorrà*.»¹³ I també: «La premsa diària en català —a part el cas de *Poble Andorrà*— no ha tornat a reprendre fins el 1976, amb l'aparició, també a Barcelona, del diari *Avui*.»¹⁴

Afirmacions com aquestes, sovint repetides literalment i tot, s'han reiterat desenes de vegades, a tota mena d'escrits, fins al punt de poder-se considerar un dels tòpics més acceptats en matèria periodística catalana, un autèntic lloc comú dels interessats en la història de la premsa del país.

5. Conclusions

Com a resultat d'aquest breu recull de notes històriques, potser val la pena de formular algunes conclusions ben simples i deixar-les a la consideració dels entesos:

a) «Els anys seixantes va editar-se a Barcelona una tan modesta com efectiva informació diària, especialitzada en la marxa del Concili Vaticà II, redactada en català.»¹⁵

12. «*Avui*», *Gran Larousse català*, vol. I, p. 466.

13. «Periodisme», *Gran enciclopèdia catalana*, vol. 11, p. 492.

14. Margalida TOMÁS, «Premsa», *Gran enciclopèdia catalana*, vol. 12, p. 57.

15. LAURIA, «Un diario en catalán», *Mundo Diario*, 5.12.1974.

b) *Vida del Concili* pot considerar-se un diari perquè va ser durant uns quants mesos una publicació gairebé diària que oferia opinió i informació d'actualitat sobre la marxa del Concili Vaticà II.

c) Els redactors de *Vida del Concili*, des del primer número fins a l'últim, van tenir consciència explícita que feien una tasca quotidiana en suplència del mal servei que sobre temàtica conciliar llavors oferien els diaris tradicionals.¹⁶

d) El fet de ser una publicació il·legal i clandestina, sota el nefast règim de premsa imposat pel franquisme, no treu gens de mèrit periodístic a la iniciativa, sinó que probablement l'incrementa.

e) L'especialització monotemàtica i la manca d'informació general distribuïda en seccions diverses no impedeix que una publicació diària sigui efectivament un diari.

f) El rudimentari sistema d'impressió i el repartiment per subscripció no desqualifiquen com a diari una publicació que sortia en règim de clandestinitat.

g) *Vida del Concili*, «a desgrat de la seva limitada especialització de temps i de tema, va tenir una difusió sorprenent i ben acceptable».¹⁷

h) L'*Avui* ha estat el primer diari complet, escrit en català, que s'ha publicat amb autoritzacions legals després de la victòria franquista de 1939, però no es pot considerar, amb rigor històric, el primer diari absolutament català de la postguerra,¹⁸ encara que el tòpic que ho afirma i repeteix sigui fins ara de domini públic i general.

16. Vegeu les notes 3 i 6.

17. Àlvar MADUELL, «Ha existit un altre diari en català d'ençà 1939?», *Oriflama*, 138 (febrer 1974), p. 8.

18. Ni estrictament el *Punt Diari* no va ser el segon, com Pius Pujades i l'*Avui* publicaven el 24 de febrer de 1989.

Bibliografia

- BIGORDÀ, Josep. «La primera publicació diària en català». *Diari de Barcelona*, (12 octubre 1987).
- GARRIT, Joaquim. «*Vida del Concili*: un diari (en català)». *Correspondència*, (9 gener 1965), p. 15-16.
- LAURIA. «Un diario en catalán». *Mundo Diario*, (5 desembre 1974).
- MADUELL, Àlvar. «Ha existit un diari en català d'ençà 1939?». *Orifloma*, (febrer 1974), núm. 138, p. 8.
- «Per al futur diari en català». *Mundo Diario*. (7 gener 1975).
- «Un altre primer diari en català». *Canigó*, núm. 442, p. 26.
- «*Vida del Concili*, primer diari en català de la postguerra». *Mundo Diario*, (3 abril 1976), p. 12. [Versió íntegra de l'article precedent, que la revista havia publicat amb retallades de censura interna]
- «La prensa [sic] catalana durant el franquisme». *Hoja del Lunes*, (1 novembre 1976).